

Вогонь думок повік не згасне

Сценарій літературно-музичної вистави за сторінками життя і творчості Лесі Українки

Оксана Парфенюк,

Інна Якобчук,

вчителі української мови і літератури

Рівненської української гімназії

Мета: передати силу і глибину поетичного світу Лесі Українки, виховувати любов до поетичного слова, творчої спадщини поетеси.

Оформлення: на сцені робочий стіл, на якому стоїть канделябр із свічками; на дошці портрет Лесі Українки; вишиті рушники; біля фортепіано імпровізоване дерево з вогнищем.

Звучить лірична мелодія. На її фоні слова ведучих.

Ведучий. Лариса Петрівна Косач. Леся Українка. Наша окраса і гордість. Квітка Ломикамінь. Дочка Прометея. Одержима. Волинська Мавка. Донька княжої Волині. Дивоцвіт України. І просто наша Леся.

Ведуча. Дні, мов спалахи зірок у нічному небі осені, минають і зникають у далечі. Але не міліє течія пам'яті про Лесю, яка здивувала світ. Ці спогади – провідна зоря, яка світитиме і крізь віки.

Ведучий. Вітаємо вас на святі, приуроченому дню народження Лесі Українки, жінки, поезія якої – це вогник, схожий на полум'я свічки, що запалює душу людини.

Лірична мелодія звучить голосніше. Дівчата-помічниці запалюють свічі у канделябрі.

Ведуча. За вікном зима. Ось у таку пору, коли білі стоять дерева у своїй величній красі, сніговим килимом встелена земля, 25 лютого 1871 р. народилася Лариса Петрівна Косач.

Ведучий. У дворянина Петра Косача та його дружини Ольги Драгоманової (письменниці Олени Пчілки) народилася друга дитина — дівчинка. Сталося це у древньому місті Новограді-Волинському. За 10 днів дитя було охрещене. Дівчинці дали грецьке ім'я — Лариса, що в перекладі означає «чайка».

Ведучий. За два десятиліття потому Україна дізналася про народження геніальної поетеси Лесі Українки, чие життя можна було б покласти в основу величної драми як гімн великій силі людського духу.

Ведучий. Хто хоче зрозуміти поета, мусить піти в поетову країну.

Тож зазирнемо туди, звідки Леся винесла у своє доросле життя зоряне небо.

Сценка «Дитинство Лесі»

Діти сидять навколо вогнища. Фонова музика – спів пташок.

Михайлик. А я був трохи в Києві.

Леся. А я теж поїду. І наздожену тебе. З мови я й так попереду: і німецьку вже знаю, і французьку почала вчити, і польська зовсім мені легка. А в Києві підучу історію та літературу. Читала б, слухала легенди та міфи. Скільки там цікавого!

Михайлик. А пісні – це теж історія!

Леся. І справді, це історія. У них і про турецьку неволю, і про Хмельниччину, Кармелюка, Бондарівну...

Дівчина наспівує пісню і плете вінок.

Леся. Цікаво, а дядько Лев теж уміє співати?

Михайлик. Не доводилось чути. Дядько, мабуть, – ні, співати не мастак, він розказувати майстер. А от небіж його, Лукаш, диво – не хлопець! Де тільки навчився?! На сопілці так виграє, що краших музик годі й шукати.

Леся. Ой, давно я хотіла послухати справжню гру на сопілці. Що за чарівний інструмент! Шматочок дерева, а такі ніжні мелодії...

Михайлик. Кажуть: якщо з калини вирізана та сопілка та повисить на вітрі під стріхою хати – голос у неї дзвінкішим стає, мелодійнішим.

Леся (задумливо). Михайлику...

Михайлик. Що тобі?

Леся. Як ти думаєш, купити мені мама сопілку?

Михайлик (сміється). Дівчата на сопілках не грають.

Леся. А я гратиму... Навчуся і буду грати.

Підходить дядько Лев.

Дядько Лев. Чого це мої соколята так зажурилися?

Леся. Дядьку, а то правда, що дерево живе? Удень я хотіла вирізати сопілку з калини, а Лукаш не дав. «Не ріж, – каже, – їй болить».

Дядько Лев. Авжеж, Лесю. Не треба живого різати – є сухе. Бо лісовик розсердиться.

Леся. І що тоді?

Михайлик. Дивись, яка цікава! Розсердиться, і все. Завалить водойми торішнім листом, дорогу перетне стовбурами... Чи ж мало цього?

Леся (до дядька Лева). А у вас із ним дружба?

Дядько Лев. Он бачите – дуб за хатою? (Показує вбік рукою, всі звертають у той бік погляди.) То гордість лісу. Я врятував його. Купці вже міряли, давали гроші, та я злякався, що поки житиму, то й він стоятиме. Відтоді і безпечно мені в лісі.

Михайлик. Ну, а от відьом, водяників... як стережетеся?

Дядько Лев. То вже діло інше. Одні хреста бояться, заклинання, а інші духу зілля не зносять. Під вікнами ж недарма в нас мак посіяний – од відьом захищає...

Леся. Дядьку, а де зимують мавки?

Тихо починає звучати купальська пісня.

Дядько Лев. Та де ж? У дуплі старої верби знаходять місце. Встеляють його листом і мохом м'якеньким та й зимують... Але ви не дуже те до серця все приймайте, бо ще приснитесь...

Купальський танець (дівчата, одягнені в українські костюми, водять хоровод).

Ведуча. Рідним краєм для Лесі Українки була вся Вітчизна-Україна, але починалася вона з благословенної землі – Волині.

Звучить пісня «Волинь». Слова і музика О.Смика.

Ведучий. Лариса жодного дня не сиділа за шкільною партою, не відповідала біля дошки, не бігала з ровесниками лункими коридорами. Учителями її були мати, батько, дядько Драгоманов.

Ведуча. У чотири роки Леся навчилася читати.

Ведучий. У шість – невтомна дівчинка сама вишиває улюбленому батькові сорочку, а подаровані їй ножиці й голки вона пильнує більше, ніж деякі забави.

Ведуча. Коли дівчинці було 9 років, заарештували тьотю Елю. Несподівано для самої Лесі, у 1880 році з'явився перший вірш «Надія». Його рядки, виведені ще дитячою рукою, були наповнені сердечним болем і дорослими тривогами...

Учень читає вірш Лесі Українки «Надія».

Ні долі, ні волі у мене нема,
Зосталася тільки надія одна:
Надія вернутись ще раз на Україну,
Поглянути ще раз на рідну країну,
Поглянути ще раз на синій Дніпро, —
Там жити чи вмерти, мені все одно;
Поглянути ще раз на степ, могилки,
Востаннє згадати палкі гадки...
Ні долі, ні волі у мене нема,
Зосталася тільки надія одна.

Ведучий. Леся була музично обдарованою дитиною. На думку сестри Ольги, Леся могла б стати не тільки першокласною піаністкою, а й композитором, бо в музиці виливала всю свою душу. І гра її була прекрасною.

Ведуча. Коли Леся грала, то всі сиділи тихенько і слухали – не могли наслухатися її музики.

Гра на фортепіано. Під кінець мелодія стихає і на її фоні звучить поезія «До мого фортепіано».

Мій давній друже! мушу я з тобою
Розстатися надовго... Жаль мені!
З тобою звикла я ділитися журбою,
Вповідувать думки веселі і сумні.
То ж при тобі, мій друже давній, вірний,
Пройшло життя дитячеє моє.
Як сяду при тобі я в час вечірній,
Багато спогадів тоді встає!
Картина повстає: зібравсь гурточок,
Провадить речі, і співа, й гука,
На клавішах твоїх швидкий, гучний таночок
Чиясь весела вирава рука.
Та хто се плаче там, в другій хатині?
Чиє ридання стримане, тяжке?..
Несила тугу кривіть такій малій дитині,
Здавило серце почуття гірке.
Чого я плакала тоді, чого ридала?
Тоді ж кругом так весело було...
Ох, певне, лихо серцем почувала,
Що на мене, мов хмара грізна, йшло!..
Розстаємось надовго ми з тобою!
Зостанешся ти в самоті німій,
А я не матиму де дітися з журбою...
Прощай же, давній, любий друже мій!

Фонова лірична музика.

Ведучий. Дитячі Лесині роки проростили свої зерна, що згодом засіяють життя словом правди.

Ведуча. Три доленьки – три квітки на столі.

Одна дивилась радістю живою,

А друга –

Синім болем на стеблі,

А третя,

Третя – сивою журбою.

Три доленьки – три квітки на столі.

Три доленьки... Яку ж узять собі?

Чи першу? Чи другу?

Чи останню?..

Три доленьки – візьму всі три собі.

Ведучий. Рік за роком – життя. Небагато й сплигло їх, а скільки туги, скільки муки ... і вічна боротьба!

Ведуча. Скрізь, де б не була поетеса, про що б не писала, – про єгипетського фараона чи римського раба, про дочку єврейського царя чи білокошу Ізольду – її думи і мрії були прикуті до України. Хіба міг інакше чинити митець, котрий уже своїм псевдонімом підкреслив кривий зв'язок з рідним народом?

Ведучий. Леся все своє життя сповідувала високу національну ідею. Вона воліла бути тільки громадянкою України.

Мені потрібно зовсім не багато:

Щоб Батьківщину вміли відстояти,

Щоб кожне слово западало в серце,

Щоб не забули вишивки дівчата.

Звучить пісня «Кредо». Слова і музика О.Смика.

Виходять учні і по черзі читають поезії Лесі Українки «Красо України, Подолля!», «Напис в руїні», «Хто вам сказав, що я слабка...», «І все-таки до тебе думка лине...», «Горить моє серце, його запалила...»

Красо України, Подолля!

Розкинулось мило, недбало!

Здається, що зроду недоля,

Що горе тебе не знавало!

Онде балочка весела,

В ній хороші, красні села,

Там хати садками вкриті,

Срібним маревом повиті,

Коло сел стоять тополі,

Розмовляють з вітром в полі.

Он ярочки зелененькі,

Стежечки по них маленькі,

Перевиті, мов стрічечки,

Збігаються до річечки,

Річка плине, берег рвучи,

Далі, далі попід кручі...

Красо України, Подолля!

Розкинулось мило, недбало!

Здається, що зроду недоля,

Що горе тебе не знавало!..

* * *

І все-таки до тебе думка лине,

Мій занпащений, нещасний краю.

Як я тебе згадаю,

У грудях серце з туги, з жалю гине.

Сі очі бачили скрізь лихо і насилля,

А тяжчого від твого не видали,

Вони б над ним ридали,

Та сором сліз, що ллються від безсилля.

О, сліз таких вже вилито чимало,

Країна ціла може в них втопитись:

Доволі вже їм литись, –

Що сльози там, де навіть крові мало!

* * *

Горить моє серце, його запалила

Гарячая іскра палкого жалю.

Чому ж я не плачу? Рясними сльозами

Чому я страшного вогню не заллю?
Душа моя плаче, душа моя рветься,
Та сльози не ринуть потоком буйним,
Мені до очей не доходять ті сльози,
Бо сушить їх туга огнем запальним.
Хотіла б я вийти у чистеє поле,
Припасти лицем до сирії землі
І так заридати, щоб зорі почули,
Щоб люди вжахнулись на сльози мої.

Звучить фонова музика, читці йдуть зі сцени.

Ведучий. Прощальні ностальгійні співи бриніли в її душі щоразу, як подавалась вона, як та пташка, у вирій, гнана осінніми холодними дощами й колючими зимовими вітрами.

Ведуча. Життя краяло поетесу глибоко і дошкульно. Чарівна скрипка ридала потоками сліз – нестримних, раптових, що рвалися із глибини самого серця.

Гра на скрипці.

Ведучий. В особистому житті Лесі Українки було багато страждань. А великим щастям для неї стало знайомство із Сергієм Мержинським. Їх поєднала гармонія і краса душ, спільна праця, мрії, навіть хвороба.

Ведуча. Усі згадували Мержинського з почуттям найглибшої поваги і ніжності. Це був лицар, про якого ще в дитинстві так мріяла Леся, але не казковий, а справжній.

Лірична мелодія як фон. На сцену по черзі виходять учениці та вчителі, які читатимуть від імені Лесі Українки. Одна з них сідає на стілець, інші стоять біля неї або позаду.

Учениця-старшокласниця в ролі Лесі Українки.

Я не кохаю тебе і не прагну дружиною стати:

Твої поцілунки, обійми і в мріях не сняться мені.

В мислях ніколи коханим тебе не одважусь назвати:

Я часто питаю себе: чи кохаю? — Одказую: «Ні»:

Тільки ж як сяду край тебе, серденько, мов птиця, заб'ється,

Дивлюся на тебе й не можу одвести очей.

І хоч з тобою розстанусь, то в думці моїй зостається
Наче жива, твоя постать і кожнеє слово з речей

Часто я в думці з тобою великі розмови проваджу,
І світять, як мрія, мені твої очі, то зорі сумні...

Ох, я не знаю, мій друже, сама я не зважу -

Коли б ти спитав: — «Чи кохаєш? — Чи я б тобі
мовила: «Ні»?»

Ведучий. Мержинський, як і Леся, був приречений хворобою на передчасну смерть. Велику несправедливість виявила до обох доля. Але добре, що дала їм хоч три з половиною роки щастя.

Ведуча. Печаль долі Мержинського була в тому, що, завжди оточений друзями, в згасанні своєму він залишився самотнім і почувався забутим. Лише Леся осіяла останні роки його життя ніжною турботою. Рядки її листів звучать невимовною тугою за близькою людиною.

Лірична мелодія як фон.

Учитель в ролі Лесі Українки. «Життя моє досить трагічне. Я мушу бути найспокійнішою від усіх, хоч я, власне, найменше маю ілюзій, а через те й надії. Щодня мій друг розмовляє (отим своїм безгучним голосом, немов шелестом) про те, як ми вкупі за границю поїдемо в Швейцарію, як то гарно зустріти там весну... А я весни так боюся, так боюся, як... того, чого не можу назвати. І я кажу йому, що поїду з ним, що буду з ним, аж поки він поправиться... У сьому правда, те, що я не покину його, я з ним останусь, поки буде треба».

Учитель в ролі Лесі Українки.

Уста говорять: «Він навіки згинув!»

А серце каже: «Ні, він не покинув!»

Ти чуєш, як бринить струна якась тремтяча?

Тремтить-бринить, немов сльоза гаряча,

Тут в глибині і б'ється враз зі мною;

«Я тут, я завжди тут, я все з тобою!»

Так, завжди, чи в піснях забути хочу муку,

Чи хто мені стискає дружньо руку,

Чи любая розмова з ким ведеться,

Чи поцілунок на устах озветься

Струна бринить лагідною луною:

«Я тут, я завжди тут, я все з тобою!»

Чи я спущусь в безодні мрій таємні,

Де постаті леліють ясні й темні,

Незнані й знані, і наводять чари,

І душу опановують примари,

А голос твій бринить, співа з журбою:

«Я тут, я завжди тут, я все з тобою!»...

Лірична мелодія як фон.

Учениця-старшокласниця в ролі Лесі Українки.

«Твої листи завжди пахнуть зов'ялими трояндами, ти мій бідний, зів'ялий квіте! Легкі, тонкі пахощі, мов спогад про якусь любов, минулу мрію, і ніщо так не вражає тепер мого серця, як сії пахощі, тонко, легко, але невідмінно, невідборонно нагадують вони мені про те, що моє серце віщує і чому я вірити не хочу, не можу. Се нічого, що ти не обіймав мене ніколи, се нічого, що між нами не було і спогаду про поцілунки, о, я піду до тебе з найщільніших обіймів, від найсолодших поцілунків! Тільки з тобою я не сама, тільки з тобою я не на чужині. Тільки ти вмієш рятувати мене від самої себе. Все, що мене томить, все, що мене мучить, я знаю, ти здіймеш своєю тонкою тремтячою рукою, — вона тремтить, як струна, — все, що тьмарить мені душу, ти проженеш променем твоїх блискучих очей, — ох, у тривких до життя людей таких очей не буває! Се очі з іншої країни... Мій друже, мій друже, нащо твої листи так пахнуть, як зів'ялі троянди? Мій друже, мій друже, чому ж я не можу, коли так, облити рук твоїх, рук твоїх, що мов струни, тремтять, своїми гарячими слізьми? Мій друже, мій друже, невже я одиноко згину? О візьми мене з собою, і нехай над нами в'януть білі троянди! Візьми мене з собою... Ми підемо тихо посеред цілого лісу мрій і згубимось обоє помалу вдалині. А на тім місці, де ми були в житті, нехай троянди в'януть, в'януть і пахнуть, як твої любі листи, мій друже... Крізь темряву у простір я простягаю руки до тебе: візьми, візьми мене з собою, се буде мій порятунок. О, рятуй мене, любий! І нехай в'януть білі й рожеві, червоні й блакитні троянди».

Гра на фортепіано.

Ведучий.

Прозорий сад. Зимовий вальс.

І біла тиша в білім домі.

Пробачте, Лесю, ми до вас,

Непрошені і незнайомі.

Цей білий спокій, цю печаль

Ми потривожили словами.

Ведуча.

Вікно у сад. Свіча. Рояль.

І образ Ваш нетлінний з нами.

Холоне свічка. Квітне сніг.

Ми мовчимо. Так чисто й страдно...

Стікає чорно-білий час

По стертих клавішах роялю.